

Obj. I. Saül audita Dei sententia, sibi per Samuelem annuntiata, de morte sua et filiorum suorum, ac regni translatione, patienter eam acceptavit, ut divina voluntas adimpleretur: enimvero modico cibo sumpto pro sustentatione naturæ, per totam noctem ambulavit ut veniret ad prælium, juxta divinum iudicium ibidem moriturus: nec Jonathæ, aliisque duobus filiis suis, ibidem existentibus, suavitatis aut iussit de prælio recedere, volens divinam sententiam non solum in se, sed etiam in filiis recipere, in pœnam suorum peccatorum.

R. eum propterea magis debuisset declinare pugnam, quod accepisset oraculum divinum, se interiturum, si ad pugnam pergeret; sicut fecit David, accepto simili oraculo de habitatoribus Ceilæ, supra, c. XXIII. Quamvis enim decreta Dei absoluta sint immutabilia, tamen oracula vel prædictiones ejusmodi sæpius tacitam conditionem involvunt, et veluti conditionatæ accipiendæ.

Cæterum quod Saül sententiæ divinæ patienter se submisit, ut pro suis delictis satisfaceret, speciose asseritur, sed non probatur. Credibilis est, quod jam totus diabolo mancipatus, parvi fecerit divinum oraculum: unde nec filiis mortis instantis nuntium intimavit, nec eos exitio eripere studuit; sed viribus suis præfidens, pugnam tentavit genere et intrepide.

Obj. II. Interficere seipsum, intuitu propriæ personæ, ut quis per hoc mortem acerbiorē vel turpiorem evadat, semper est illicitum; sed interficere se ipsum intuitu divini honoris, ne scilicet ludibrium exerceatur in proprio corpore, redundans in Dei vituperium, non videtur illicitum. Atqui Saül ideo se interfecit, quia timebat, ne in ipso, qui erat principalis in populo, fierent ludibria, redundantia in contemptum Dei Israel; ergo, etc.

R. Neg. maj. Nam ludibria seu impropria quæcumque propter Deum sustinere, quantumcumque ignominiosa sint et acerba, non in Dei vituperium redundat, sed e contra ad divinum honorem maxime conducit ac pertinet, ut patet in martyribus. Insuper, cum non sint faciendæ mala ut eveniant bona, bonitas finis non tollit malitiam actus humani, si talis secundum suam speciem sit malus; uti est suicidium privata auctoritate commissum.

Denique nec verum est, Saulem ideo se interfecisse, ne dedecore Deus afficeretur; siquidem ipsemet aliam causam assignat, *ŷ. 4: Ne incircumcisi interficiant me, illudentes mihi.* Unde ipse ludibrii sibi inferendi impatiens, tanta vi et celeritate mortem sibi concevit, ut concipi nequeat, quomodo tempus penitentiae habuisset.

Obj. III. Licet Saül postea multipliciter peccaverit, videtur tamen divinæ pietati congruum, ut propter præcedentem bonitatem (qua non erat melior illo) Deus dederit ei in fine penitentiae locum, ad evadendam

pœnam æternam, non tamen ad recuperandam regiam dignitatem. Ita Lyranus.

R. non minus fuisse congruum divinæ justitiæ, ut eum, qui e statu divinæ amicitie in tot crimina se præcipitaverat, tandem sineret sui esse carnificem, et in tartara demergeret.

Obj. IV. Viri Jabes Galaad, sepultis in sylva sui territorii sub procerâ quercu cadaveribus, pro Saule jejuna verunt diebus septem; quod jejunium approbat David, eos laudans II Reg. II, 5 et seq. Deinde Ven. Beda putat eos jejunasse etiam pro requie defunctorum; ergo non videtur Saülis salus desperata. Ante responsionem

Adverte, duplicis generis quondam fuisse pro mortuis luctum et jejunium: unum sensuale tantum et politicum, per quod parentum vel amicorum amissorum dolorem testabantur exterius: et tale erat apud Ægyptios tempus 40 dierum, ut colligitur ex cap. I Genesis. Tale et apud Hebræos erat aliquando septem (ut hic et cit. cap. Gen., *ŷ. 10*), aliquando 50 dierum, ut in morte Aaron, Num. XX; item in morte Moysis Dent. XXXIV. In veris Dei cultoribus aliud erat pro mortuis jejunium aliisque luctus, non tam sensualis quam mysticus, ut nempe animabus defunctorum succurreretur: cujus luctus indicium habemus in exemplis Hebræorum adductis; non enim mere ob politiam externam hos luctus celebratos fuisse credendum est. Porro hoc notato,

R. 1. Jejunium et luctum politicum laudare potuit David in viris Jabes Galaad, utpote hoc jejunio gratitudinem in Saulem testantibus: nam Saül viros Jabes Galaad contra Naas Ammonitem, opprobrium sempiternum coram omni Israele per oculi dextri effossionem minitantes, defenderat, etc., supra, c. XI. Atque ita agnoscentes viri isti hoc beneficium, merito hunc luctum, saltem politicum, observare poterant.

R. 2. Etiam luctum et jejunium morale pro eo institui poterant, utpote non scientes quod in statu tam damnabili mortuus esset ille, qui antea, Deo disponente adeptus sceptrum israeliticum, vitæ innocentia puer erat unius anni.

P. quis sit sensus verborum *ŷ. 6: Mortuus est ergo Saül et universi viri ejus.*

R. non esse sensum, quod occubuerint quotquot in exercitu erant milites, nam multi ex eis fugisse dicuntur; sed sensus est, quod mortui sint domestici ejus et familiares, quibus circa regiam personæ cura erat demandata. Unde id ipsum lucidius exprimitur I Paralip. X, 6, ubi dicitur: *Et omnis domus illius pariter concidit.* Alioquin superstes fuit Abner, qui erat patruelis Saülis; servatus etiam est Isboseth, Saülis filius, qui fuerat domi relictus, sive quod esset bello minus idoneus; sive ut rei domesticæ curam gereret; superstes item fuit Miphiboseth filius Jonathæ.

## DILUCIDATIO IN LIBRUM II REGUM.

### Præfatio.

Liber hic spatium 40 annorum complectitur, nempe totum tempus regni Davidis, qui Saülis successit.

Postquam ergo in primo libro actum est de regno per electionem, hic in secundo tractari incipit de regno per successionem; quia Isboseth in majorem partem regni successit patri suo Saülis, quamvis modico tempore; et Salomon successit Davidi, et sic

consequenter reges alii usque ad captivitatem babilonicam.

Quia vero regnum Isboseth quotidie decrescebat, et regnum Davidis accrescebat, ideo primo describitur inchoatio regni utriusque partialis, secundo externatio regni Isboseth, tertio promotio regni Davidis integralis.

### PARS DECIMA.

#### CAP. I, II.

*David in Siceleg carmine lugubri deflet mortem Saülis et communem Israelis cladem. Consulto Domino migrat in Hebron, ibique rex inungitur super tribum Juda: Isboseth vero regnat super reliquas tribus; sequiturque bellum assiduam inter domum David et domum Isboseth.*

QUÆSTIO PRIMA. — QUO SENSU DICATUR DAVID PRÆCIPISSE UT FILIOS JUDA DOCERENT ARCUM.

Cap. I, 1: *Factum est autem, postquam mortuus est Saül, ut David revertetur a cede Amalec: id est, ab interfectione Amalecitarum, qui urbem Siceleg, cap. XXX, lib. præc., incenderant, indeque multam prædam abduxerant: Et maneret in Siceleg duos dies; non enim urbs adeo desagraverat, ut in ea non esset commorandi facultas. Magis etiam conveniens judicabat David, suo se oppido continere, quam ad alia Philistinorum loca migrare, ne eorum suspicionibus fomentum suppeditaret. Interim postquam David jussisset occidi Amalecitanos, qui mendaciter jactitabat se Saulem interfecisse, *ŷ. 18: Præcepit ut docerent filios Juda arcum.* Pagninus ex hebræo vertit: *Ut docerent jaculari arcu.* Paraphrasis chaldaica habet: *Ad jaciendum arcu.* Unde Lyranus, Beda, Abulensis, Estius et alii sic exponunt, ut per arcum intelligatur ars sagittandi, quam præcepit David edocere filios Juda, ne deinceps debellarentur a Philistæis, sicut Saül et ejus exercitus fuerant debellati arte, potissimum sagittandi, ita ut Saül ipse sagittis vulneratus esset, Tirinus ex communi interpretum expositione, per arcum synecdochice omne armorum genus intelligendum putat: nam volebat David indicare gravissima a*

Philistæis bella imminere; atque ideo debere comparari undique instrumenta bellica, et filios Juda in armis exerceri, qui hoc tempore totius populi præsidium esse debebant contra victores Philistæos.

Attamen Serarius et Mariana per arcum intelligunt ipsum planctum, seu threnum et carmen funebre, pro morte Saülis et populi, a Davide compositum; et hanc expositionem velut aptiorem admittit A Lapide et probat Tirinus.

Putant itaque illi, hic per arcum designari titulum epicidii seu carminis lugubris, quod mox sequitur, eo quod in illo cantico ferali laudaretur arcus, et fortitudo bellica Saülis et Jonathæ; adeoque titulus ejus fuerit: *Arcus.* Sic psalmos et hymnos in Ecclesia decantari solitos vulgo vocamus: *Te Deum laudamus, Magnificat, De profundis,* etc., ab eorum initio et titulo, seu argumento.

Utraque expositio videtur probabilis; et quidem posteriori favet, quod LXX Interpretes, nulla facta mentione arcus, tantum dicant Davidem lamentatum fuisse lamentationem hanc, seu ut Latinus interpres habet, *ŷ. 17: Planctum hujuscemodi.* Sic enim habent LXX *ŷ. 17: Et planxit David planctum hunc super Saül, et super Jonathan filium ejus. ŷ. 18: Et dixit, ut docerent filios Juda.*

Præterea filii Juda satis periti erant in arte sagittandi; nam, tunc temporis, illa arte præcipue bellabant.

Denique nihil omnino, quod arcui vel arti sagittandi conveniat, versu præcedenti aut subsequenti hic habetur: et alioquin nulla videtur hic connexio; quid enim arcus conducit ad planctum Davidis?

Adde quod, simili modo, et occasione, cum instarent alia infortunata tempora, Jeremias, cap. IX, 20,

moneat parentes, ut filias suas doceant *lamentum et planctum*.

ŷ. 21: *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum*. Non maledicit David montibus Gelboe vere et serio, utpote innocuis et irrationabilibus; sed ea more militari profert, ut animi dolorem significet, quasi diceret: *Æquum et dignum esset ut vos, o montes Gelboe, in memoriam tantæ cladis, privaremini semper rore et pluvia, et frugibus ac fructibus, eo quod in vobis hæc clades peracta sit*. Ita Abulensis, Cajetanus, et alii.

QUÆSTIO II.— QUOMODO ISBOSETH CONSTITUTUS SIT REX ET QUANDIU REGNAVERIT.

Cap. II, 8: *Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saül* (ejusque consobrinus; siquidem Ner pater Abner erat frater Cis, qui fuit pater Saülis), *tulit Isboseth filium Saül, et circumduxit eum per castra*, ut eum constitueret regem super undecim tribus Israel.

Porro ubi textus latinus habet: *Castra*, in hebraico ponitur *Mahanaim*, quod LXX Interpretes, item Pagninus et Arias vertunt *Castra*: quo sensu dicit Menochius: *Circumduxit eum per castra*, quæ, metu Philistinorum, non uno loco posita erant, sed variis quasi dispersa ac dissipata.

Interim Paraphrasis chaldaica accipit vocem *Mahanaim* (quæ significat *castra*) quasi nomen proprium loci, in quo Jacob vidit castra angelorum, quibus contra fratrem suum Esau defenderetur, ideoque locum vocavit *Mahanaim*, id est *castra*, ut Gen. XXXII, 2, habetur. Et sic etiam Vatablus et Serarius accipiunt hic *castra* velut nomen proprium. Putant ergo, quod in eodem loco, utpote tam celebri et sancto, in regem unctus sit Isboseth, et inauguratus per Abner, ad populi favorem conciliandum.

ŷ. 9: *Regemque constituit super Galaad, et super Gessuri... et super Israel universum*: id est super cæteras undecim tribus. Abner autem ad regnum promovit Isbosethum Saülis filium, vel quia fidelis erat et constans erga Saulem extinctum; vel quia offensus erat Davidi, a quo graviter reprehensus fuerat, I Reg. XXVI, 46, eo quod regem Saulem non bene custodisset.

Nota quod Abulensis et Serarius cum aliis excusent Isboseth a tyrannide et invasione regni; quia illud quasi hæreditario jure sibi debitum occupavit. Quamvis enim David unctus esset a Samuele; tamen unctio illa vel erat occulta, vel non ita publicata, ut Isboseth teneretur ei fidem habere, et Davidi regnum paternum cedere. Unde et David cap. IV, 11, ipsum vocat *virum innoxium*, et ejus cædem ultus est.

ŷ. 10: *Quadragesima annorum erat Isboseth, cum regnare cepisset super Israel, et duobus annis regnavit*: antequam nimirum exorirentur prælium et contentio illa vehementior inter domum David, et domum Saül, de quibus ŷ. 12. Ita Abulensis, Salianus et alii. Alioquin Isboseth regnavit septem annis cum medio, quandiam scilicet David regnavit in Hebron: quod

enim post primum biennium aliis quinque annis cum medio regnavit Isboseth,

Prob. Quia David non incæpit regnare super reliquas tribus Israel, nisi anno octavo post mortem Saülis, jam ad medietatem exacto, ut colligitur II Reg. II, 11: ergo Isboseth usque ad illum annum dictis tribus imperavit; quia non est verisimile, quod illæ tribus per quinque annos cum dimidio caruerint rege (etiãsi id asserant Hebræi in chronologia majori, dicta *Seder-Olam*), quod confirmatur ex eo, quod infra, cap. V, statim post mortem Isboseth eodem contextu sermonis narrentur reliquæ tribus Davidi regnum obtulisse.

P. cur ergo Scriptura sacra non meminerit nisi duorum annorum regni Isboseth.

R. cum nostro Paludano, rationem esse posse, quod duobus primis annis pacifice et tranquille regnavit sine bello inter se et David. Quia ergo a tempore illius longæ concertationis, res Isboseth semper tendebant in deterius, ut Scriptura testatur cap. III, 1, potuit merito illos reliquos annos regni Isboseth suppressere.

Primo biennio videntur hi duo reges, scilicet David et Isboseth, satis negotii cum Philistæis, victoria insolentioribus, habuisse. Quibus demum seu vi coercitis, seu induciis ad quietem reductis, Abner princeps militiæ Isboseth provocavit milites Joab, qui Davidis copiis præerat, ad sanguinolentum certamen.

QUÆSTIO III.— AN SINGULARE CERTAMEN INTER DUODECIM GLADIATORES EX PARTE ISBOSETH TOTIDEMQUE EX PARTE DAVIDIS, FUERIT LICITUM.

Cap. II, 14: *Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri* (id est juvenes bellicosos) *et ludent coram nobis: nempe ludo gladiatorio in duello; non fite, ut in theatris, sed serio: sic enim loquitur, sive quia duellum curiosis spectatoribus, qui ejusmodi exhibitione delectari solent, speciem lusus habere videtur: sive utitur eo modo loquendi, quo res odiosa et horrida blandiori verbo mitigatur, ut observat Estius. Sic quod Gen. XXI dicitur Ismael lusisse cum Isaac, Apost. ad Galat. IV exponit, quod persecutus fuerit Isaacum.*

*Et respondit Joab: Surgant; ne si recusasset duellum, pudore et dedecore afficeretur cum suis; et simul audaciores fierent Israelitæ, ad viros Juda et milites Davidis deinceps crebrioribus damnis afficiendos.*

Non leviter hic uterque dux, scilicet Abner et Joab, deliquit, ut Abulensis observat: quia non belli dirimendi, aut causæ decidendæ; sed solius animi, et vanæ virium ostentationis gratia, sanguinolentum certamen primum obtulit, secundus acceptavit.

Sustinent quidem theologi; quod miles ex licentia principis cum militè hoste singulare certamen licite inire queat, ut exercitus reddatur animosior: sed hoc intelligendum est: postquam bellum justum declaratum est: in casu autem præsentis necdum præces-

erat justa belli causa, v. g., damna vel injuriæ per Abner vel Isboseth illatæ; bellum enim non est licitum, nisi justa et gravi de causa, quemadmodum theologi docent.

Adde quod auctoritas indicendi bellum hic esset penes Davidem et Isboseth, tanquam reges et supremos principes, non penes Abner et Joab militiæ duces.

Graviter interim peccavit Abner, qui primo provocavit milites Joab; unde justo judicio suo Deus permisit illum vinci, et magna clade affici, cum grandi probro et damno Isboseth, regis sui, ut liquet ex ŷ. 17. Nec excusari potest Joab, qui duellum acceptavit: quia duellum acceptare, pariter grave crimen est, ut docetur in theologia.

ŷ. 16: *Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in locum contrarii, et ceciderunt simul*. Omnia scilicet duodecim paria, mutuis vulneribus confossa, ceciderunt, inquit Menochius. Idque etiam insinuatur in textu hebræo, græco, et chaldæo, ubi dicitur, quod ceciderint *pariter*: hic non solum ceciderunt Isbosethiarii, sed et Davidici simul.

CAP. III, IV, V.

*Recensentur sex Davidis uxores, totidemque filii in Hebron geniti. Abner deserens Isboseth, et transiens ad partes Davidis, proditorie confoditur a Joab. Baana et Rechab occidunt Isboseth: post cujus mortem David omnium tribuum rex declaratur et ungitur; capitque arcem Sion, in qua sibi palatium extruit.*

QUÆSTIO PRIMA.— AN MAACHA, FILIA REGIS GESSUR, FUERIT DAVIDI MATRIMONIO JUNCTA, MANENS IN INFIDELITATE; ET AN EGLA SIT EADEM QUÆ MICHOL.

Cap. III, 3: *Porro tertius Absalon, filius Maacha, filia Tholmai regis Gessur*. Credibile est, quod David hanc filiam hominis gentilis non duxerit uxorem, nisi postquam conversa esset ad verum Dei cultum: siquidem apprimè noverat, quantum ex conjugio cum alienigenis, in infidelitate permanentibus, esset perversionis periculum: nam et per illas *fiabat, ut et ipsi ad alienos seducerentur deos*; ut dicit S. Aug., lib. I de adult. Conjug., cap. 18. Certe Maacham filiam regis Gessur ad judaismum conversam, et factam esse proselytam, tradunt Hebræi apud S. Hieron., in Traditionibus.

ŷ. 5: *Sextus quoque Jethraam, de Egla uxore David*. Juxta Lyranum ista fuit Michol filia Saül, et vocatur *Egla*, id est *vitula* secundum proprietatem idiomatis hebraici, inquit, eo quod fuerit ei conjuncta in juventute, et ei valde dilecta. Hoc autem ulterius ex eo confirmare conatur Lyranus, quod illa *Egla* specialiter hic vocetur *uxor*: licet enim in veteri lege viri possent habere plures uxores simul; illa tamen quæ primo accipiebatur, *uxor* specialiter vocabatur, aliæ autem non sic: quod declarat exemplo Jacob et Rachelis Gen. XLIV, 27. Michol autem primo fuit conjuncta Davidi, et ideo vocatur specialiter ejus *uxor*. Ita Lyranus.

Attamen dicendum est, quod Egla non sit eadem quæ Michol: siquidem Egla fuit secunda, Michol vero sterilis, ut dicitur infra, cap. VI, 23. Præterea hoc ipso cap. III, 14, David repetiit uxorem suam Michol ab Isboseth filio Saül; eaque ŷ. 16 per Abner reducit ad Davidem: adeoque non fuit Michol inter eas uxores, ex quibus David sex filios genuit in Hebron.

QUÆSTIO II.— QUÆDAM ALIA RESOLVUNTUR.

Cap. III, 7: *Dixitque Isboseth ad Abner: ŷ. 8: Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Jure Isboseth ægre tulit factum Abner sive ad Respham regiam concubinam intraverit, animo habendi eam conjugem, ut hac ratione viam sibi ad thronum sterneret; sive intraverit, ut ea velut scorto abuteretur: si enim priori motivo id fecerit, ambebat regnum; si secundo, dedecore afficiebat Isbosethum.*

ŷ. 27: *Cumque redisset Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Joab, fingens se velle ipsum, remotis arbitris, alloqui nomine regis. Et percussit illum*; id est detestabili et proditorio ictu occidit, quia Abner in nullo sibi præcavebat; eo quod jam esset cum rege David confederatus.

*Et mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris ejus*: hanc nempe causam spargebat Joab homicida. Vera tamen causa, quæ ipsum maxime ad illud facinus impulit, videtur fuisse invidia et æmulatio, ne Abner princeps militiæ a Davide constitueretur, et, ut loquitur Josephus, lib. VII Antiq., cap. I, ne honore, quem obtinebat, privaretur: et hanc causam etiam assignant Lyranus, Procopius, Serarius, etc.

David autem tantum scelus non punivit, quia, ut ipse fatetur ŷ. 39, *adhuc delicatus*, id est tenellus sum in regno, necdum satis stabilitas, ut adversus Joab, qui post se totam trahit militiam, ad vindictam procedam. Distulit ergo punitionem, et moriens Salomoni jussit, ut Joab occideret; III Reg. II, 21.

P. quo sensu cap. IV, 2, Baana et Rechab, interfectores Isboseth, vocentur *principes latronum*.

R. Cum non sit verisimile quod latrones proprie dictos tolerasset Isboseth filius Saül tanquam suos, hinc videntur hic per latrones intelligi milites prædarii, seu tales, qui incursionibus potius quam solemnibus conflictu hostes invadunt, necant, spoliant: quo sensu et Jephthe dicitur princeps latrocinantium, Judic. XI, 3. Unde Lyranus dicit fuisse præfectos cuneorum currentium super adversarios ad ipsos spoliandum; quodque propterea vocentur latronum principes, quia a talibus etiam multa latrocinia exercentur.

Quod olim milites omnes, sed maxime prætoriani, vocarentur quasi latrones, quia latera stipabant principum, testatur Varro apud Tironum. Unde Menochius censet, fuisse principes ac duces regie cohortis, quæ Isbosethi latera cingere solebat.

A LXX Interpr. vocantur *virii principes turmarum Isboseth*; chaldæus habet: *Capita duorum exercituum*.

QUÆSTIO III. — QUINAM INTELLIGANTUR PER CÆCOS ET CLAUDOS, QUOS PRIUS AUFERRE DEBEBAT DAVID, QUAM EXPUGNARE ARCEM SION.

Cap. V, 6 : *Et abiit rex et omnes viri, qui erant cum eo, in Jerusalem ad Jebusæum habitatorem terræ; qui scilicet adhuc habebat arcem Sion in potestate sua, unde filii Israel a tempore Josue usque nunc non poterant Jebusæos expellere.*

Dictumque est Davidi ab eis : *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos et claudos.* Varii varie hos cæcos et claudos exponunt. Verisimilius est, in propugnaculis Sion, ad aspectum Davidis collocatos fuisse viros cæcos mutilosque, qui thrasonice jactarunt se solos arcem defensuros, ac Davidem propulsaturos.

Hinc ita scribit Josephus, lib. VII Antiq., cap. 2 : *Jebusæi in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui muti in contemptum regis collocatis, dictabant hos ad arcendum hostem sufficere, freti munitionum firmitate, quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur.*

Cum igitur arx tam natura loci, quam arte esset munitissima, et humano judicio inexpugnabilis, Jebusæi Davidis conatus hostili sarcasmo irridebant; quasi dicerent : Frustra tentas, o David, arcem nostram oppugnare, quæ ita munita est, ut vel a solis cæcis et claudis, quos in ea vides, defendi possit. Age ergo, si tibi est animus, arcem aggredere; et in ejus muros transvola, et tolle inde, si potes, cæcos et claudos : sed noveris, post cæcos et claudos, nos oculatos, et manibus pedibusque valentes, tibi occuros, et te tuosque e mœnibus deturbaturos.

Veros defoculos, vel alio infortunio inutiles bello factos (qui, v. g., sumptu publico alebantur) Jebusæos milites positos fuisse in muris Sionis, patet ex y. 8, ubi dicitur quod abstulerit David, utique per militiam duces Joab, cæcos et claudos odientes animam David : et quidem, ut LXX habent : In gladio, seu pugione, eos delevit.

Hinc etiam refellitur Hebræorum expositio, qui per cæcos et claudos intelligunt imagines Isaac et Jacob; eo quod Isaaco caligaverint oculi, Jacob autem claudicaverit ex lucta cum angelo; quorum imagines rabini putant ad muros fuisse expositas, ut per eas admonerentur Israelitæ fœderis quod cum Isaac et Jacob, progenitoribus eorum, pepigerat Abimelech Jebusæorum proavus (Gen. XXVI), ac proinde abstinere a bello et invasione suæ arcis.

Quod hæc expositio merito refellatur, patet : quia imagines illæ non erant odientes animam David. Eadem ratione refutatur expositio Burgensis, in additionibus ad Lyranum, existimantis fuisse idola, quæ Jebusæi quasi deos tutelares collocarunt in propugnaculis.

De proprie dictis claudis et cæcis hunc locum intelligunt, præter Josephum, Angelonius, Procopius, Lyranus, Theodoretus, Abulensis, et alii communiter.

Dices : Videtur potius dicendum quod fuerint idola, siquidem y. 8 habetur : *Idcirco dicitur in proverbio : Cæcus et claudus non intrabunt in templum; quia idola erant in templum inferri prohibita : at vero hominibus claudis et cæcis licebat ingredi templum; nam eos in illo curavit Christus, Matth. XII, 14.*

R. In hebræo pro voce templum esse positum domum, ut patet ex versione Pagnini et Arie. Hinc Vatablus dicit, sensum proverbii esse, quod postea non fuerit permissum, ut arcem Sion, in qua erat domus et palatium Davidis, ingrederentur unquam cæci et claudi, in memoriam opprobrii quo Jebusæi insultarant Davidi.

Nec obstat, quod LXX Interp. verterint : *In domum Domini*, et S. Hieron. : *In templum*; quia David templi ingressu non prohibuit Hebræos, sed Jebusæos; sed Hebræi enim sarcasmo sarcasmo commutantes, deinceps omnes Jebusæos cognominabant cæcos et claudos, eisque in congruam sœnitatis pœnam statuit David, ne quis eorum in arcem Sion, et multo minus in tabernaculum vel templum in monte ædificatum ingrederetur. Unde dum volebant Israelitæ significare, aliquem vanæ ostentationis et stultæ jactantiæ suæ pœnas dedisse, præfato proverbio utebantur.

P. quomodo intelligendum sit quod dicitur y. 8 : *Proposuerat enim David... præmium, qui percussisset Jebusæum, et tetigisset domatum fistulas.*

R. interpretes communiter intelligere imbrices, vel canales, qui erant in summitate murorum arcis Sion, ut aqua pluvie e mœnium superficie deflueret. Præmium ergo David statuit, ut qui primus summitatem murorum et canalium Sionis apprehenderet, ac eos transiliens in arcem intraret, fieret dux et princeps militiæ : quod fecit Joab; ut patet ex I Paralip. XI, 6.

#### CAPUT VI.

David solenni pompa educit arcem Domini e domo Abinadab : sed quia in itinere Oza percussus a Deo, metuens eam in suum palatium deducere, diverit in domum Obededom; ac postea illam reducit Jerusalem in tabernaculum istic erectum, ludens et saltans coram ea : hinc ridetur ab uxore sua Michol, quæ a Davide compectitur.

QUÆSTIO PRIMA. — CUR OZA REPENTINA MORTE A DEO PERCUSSUS SIT.

Vers. 2 : *Surrexitque David... et universus populus... ut adducerent arcem Dei, ex Gaba in civitatem regiam Jerusalem; tum ut arca ibidem magis honorifice collocaretur, tum ut David eam apud se haberet, et coram ea Deum veneraretur et invocaret.*

Super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam : enimvero super alas cherubimorum, quæ propitiatorum obumbrabant, angelus, vires Dei representans, in assumpto corpore sedebat, ita ut haberet arcem pro scabello pedum; et inde dabat oracula ac responsa.

y. 3 : *Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum : imitati fuerunt Philistæos, quorum principes eam sic remiserant, lib. I cap. VI.*

y. 6 : *Postquam autem venerunt ad arcam Nachon (hic fuit binomius, nam I Paralip. XIII, ubi hæc eadem historia refertur, Chidon vocatur), extendit Oza manum ad arcam Dei, et tenuit eam; quoniam calcitrabant boves : id est, calcitrando videbantur quodammodo dejecturi arcam in terram. LXX Interp. habent : Tenuit eam, quoniam circumflectebat eam vitulus. Chaldaus transfert : Quia propulerant eam boves. In textu nostro I Paralip. XIII, 9, dicitur : Bos quoque lascivius paululum inclinaverat eam.*

y. 7 : *Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, et percussit eum super temeritate.* Cum arcam labentem sustentare, ne fœde laboretur et plastro, opus videatur fuisse servatæ potius quam violatæ religionis, merito causa quaeritur, cur Oza repentina morte percussus sit a Deo, et mortuus juxta arcam.

R. et dico : Præcipua ratio mortis Oza, ejusque peccatum et temeritas in eo fuit, quod deterritus labore bajulandi suis humeris arcam, auctor fuerit quod plastro deveheretur : siquidem levitæ debebant arcam suis humeris portare, juxta præceptum Domini Numer. IV, 15. Unde S. Hieron., Epist. 48 ad Sabinianum, cap. 5, ita scribit : *Oza levites arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, et percussus est.* Ejusdem sententiæ sunt Theodoretus, q. 20, Procopius, Lyranus, Estius ac alii : et hæc est opinio omnium maxime communis, ait Sanctius.

Et revera ipse rex David, trimestri post correcturus errorem in presentia arcæ translatione commissum, jussit arcam, non iterum plastro, sed humeris deferri, ut constat ex y. 15, ne alias iterum perirentur; ut patet ex I Paralip. XV, 2, ubi dicitur David : *Illicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a levitis.* Et y. 12 : *Vos qui estis principes familiarum leviticarum... afferite arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei præparatus est : y. 15, ne ut a principio, quia non eratis presentes, percussit nos Dominus, sic et nunc fiat.* Unde et ibidem subjungitur y. 15 : *Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus.*

Quod autem arca sic deberet portari, Oza nullo modo debebat ignorare. Aliud est de Davide, qui excusari facile potest, etiamsi eam plastro imponi permisisset; ejus enim error profluxit ex ignorantia rei, quam scire non tenebatur : siquidem ipse, cum esset vir militaris, officia levitarum et sacerdotum scire non debebat.

Præterea juxta Lyranum, Oza peccavit etiam in eo, quod voluerit assimilari Philistæis infidelibus in arcæ deportatione. Sciebat quidem id, ab eis impune factitatum; sed ipsi insistendum erat non exemplo Philistinorum levitis carentium, et legem ignorantium, neque ea obstrictorum; sed legi divinæ levitis declarate.

Obj. I. Eodem modo Abio, illius frater, ad quem

non minus, quam ad fratrem Ozam arcæ custodia et religiosa observantia pertinebat, luere debuisset eandem, aut similem pœnam, cum ab illo etiam gestari debnerit, et ipse æque ac frater arcam plastro imposuerit. Deinde si culpa fuit usque adeo gravis, non gestasse humeris illud sacrum onus; cur non similiter puniti sunt multi alii ex sacerdotali et levitico gradu, quorum plurimos ad celebrem illum atque festivum diem convenisse, verisimile est?

R. præ cæteris iram Dei efferbuisse contra Ozam, eumque morte repentina et publica potius quam alios punivisse, quia ille fecerat poni arcam supra plastrum, ut ait Lyranus, ejusque transvectionis fuerat auctor. Unde Abulensis existimat, etiam alterum fratrem, et alios, qui ejus consilii participes fuerant, secreta morte punitos esse; primum autem et manifeste Ozam, quod ejus culpa populo palam innotuisset.

Obj. II. Quare ergo non statim morte mulctatus est Oza, cum arcam plastro imposuit? Tunc enim legem levitis præscriptam transgrediebatur.

R. quod etiamsi peccatum Oza commissum sit, cum arca plastro imponeretur; nihilominus punitum non fuit, priusquam effectus peccati sensibilibiter et palam innotesceret, quando scilicet calcitrantibus bobus, arca inclinari cœpit, et excussa terræque alisa fuisset, non sine tanti Numinis dedecore, nisi eam manu suffulisset. Tunc ergo manifestum fuit quod non deberet a bobus plastro vehi, sed portari humeris hominum, quorum deportatione sic non fuisse inclinata.

Obj. III. Scriptura aliam causam assignat I Paralip. XIII, 10, dicens : *Iratus est itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum, eo quod tetigisset arcam.*

R. quod Scriptura causam illam sic videatur exprimere, quia tunc percussus est, et quia tunc ejus delictum manifestatum est. Ita Estius in citatum Scripturæ locum. Itaque percussit eum Dominus, eo quod in eam necessitatem se conjecisset, ut jam arcam suffulcire cogereetur.

Aliter respondet idem auctor in cap. XV lib. I Paralip., scilicet Ozam bis peccasse; primo dum arcam plastro imposuit, secundo dum eam tetigit; nam vectibus sustentari debebat, et nequidem vells involuta tangi poterat ab iis, qui non erant sacerdotalis generis.

QUÆSTIO II. — QUID CENSENDUM DE ALIIS QUIBUSDAM RATIONIBUS, OB QUAS NONNULLI PUTANT OZAM PERCUSSUM.

Præter rationes assignatas varii varias causas assignant, eor Ozam percussus sit a Deo.

1. Serarius, apud A. Lapidem; addit, Ozam tetigisse arcam nudam; licet enim obducta esset velis, tamen vela hæc ita erant superposita, ut hæc illucque vento, aut plastrum agitatione ventilarentur. Cum enim boves calcitrarent, inclinarunt in unam partem velamina, sicque accurrens Oza per imprudentem et incautum zelum nudam arcæ partem tetigit. Ita ille. Solis autem